

Hiro'a

JOURNAL
D'INFORMATIONS
CULTURELLES

_ DOSSIER :

Le panier traditionnel à la rescousse de l'environnement

*_ LA CULTURE BOUGE: LE GALA DU CONSERVATOIRE, UNE FÊTE DE L'APPRENTISSAGE ET DE LA CULTURE
DU FÉÉRIQUE ET DE LA SOLIDARITÉ POUR NOËL*

_ L'ŒUVRE DU MOIS: DES MINI 'AUMOA POUR LES ENFANTS DÉFAVORISÉS

*_ LE SAVIEZ-VOUS: LES TUHAA PAE CHANTENT LEURS SPÉCIFICITÉS
DEUX CONCERTS DE SOLIDARITÉ POUR LE CONSERVATOIRE
LE CANON DE LA TIPAERU'I LIVRE SES SECRETS*

DÉCEMBRE 2017

NUMÉRO 123

MENSUEL GRATUIT

Te-ara-tupuna e Te-'e'a-nō te 'āro'a-pū'uroa

Teie te tahi mau rā'au 'i nī'a i nā 'e'a to'opiti i fana'o i te tahi mau paruai fa'a'ite'itera'a o tō rātou fa'a'ohipara'a i roto i te orara'a ā te mā'ohi, i te mātāmua iho ā rā.

'aero fai,
Achyranthes aspera,
herbacée, herbaceous plant, IND

Ei hāmanira'a rā'au Tahiti. E rapa'au 'oia i te vaha pē e te māuiui niho (Fare vāna'a, 1999). E fa'a-'ohipa-hia i te ao tā'āto'a ei rā'au roto, i 'īnitia iho a rā, ei rā'au tāhe'e, rā'au tōmea e rā'au tūpohe ahu nō te uaua mata'i o te mahāhā.

'ā'eho *Miscanthus floridulus*
herbacée, Pacific island silvergrass, POL

E tūfetuhia te rauoro i nī'a i te hī'ata marō o te 'ā'eho hou a pātia ai i te rauoro, 'ārea tō na rau'ere, e tumu 'aihere e raea a'e e 3 mētera i te teitei, e tā'amu-īri-hia ei 'ahu 'ori. E ruruhia ei tāpō'i fare. E vauvau, e maru ro'i.

'aito, toa
Casuarina equisetifolia
arbre de fer, Ironwood, POL

Hau atu i te 30 mētera i te teitei. I te topara'ahia te teina o Pōmare II i te i'oa Vaira'atoa, maoti te pī'i i roto ai teie tā'o « toa » ei « 'aito ». Te aura'a o nā tā'o a tahi, e tumu rā'au ia, e a piti, e toa. E pāruu mata'i te tumu 'aito i tai, e ha'amaita'i o na i te mau fenua hotu 'ore. E tupu a'e i te 300 a'e mētera i te teitei i uta. Ia au i te tahi pehe rahura'a ao, mai roto mai i te tino o te tahi 'aito (ta'ata) te tupura'a mai o teie tumu rā'au : te toto, ua riro ei tāpau e tō na rouru ei rau'ere. I mūta'a ra, e ravehia te 'āma'a rā'au ei moiha'a nō te pātia e nō te tui i te upo'o-'aha (pani 'uru i nī'a i te taura nape), ei to'o nō te atua 'Oro e 2 mētera i te rahi, ei to'o ā te mau arī'i ; e taraihia te 'aito nō te 'ōmore (e 3,5 mētera i te roa), te tā'o ('ōmore e 5 mētera rā i te roa), te fana, te te'a, te patu, te pā'eho, te i'e ; te mau āma'a rā'au, e ravehia ia nō te fa'a'eta'eta i te

ROHIPEHE : NATEA MONTILLIER
TETUANUI (VAHINE), 'OHIPA : 'IHI NŪNA'A
I TE PŪ NŌ TE TA'ERE E TE FAUFA'A TUMU

mau patu fare. I te mātāmua, e tanuhia te mau tumu 'aito i pīha'i iho i te mau *marae* ei tāpa'o nō te atua nō te tama'i o 'Oro. I terā ra tau, e tuihia te mau tino pohe e fa'atautauhia i nī'a iho i te tumu 'aito. Nō te tarai 'atā o te rā'au, e tīfenehia tō na a'a nā'ina'i mā te tā'amu ia na, e ia tupu mai, e fa'a-tioioi-fa'ahou-noa-hia, e i muri mai, ia roa'ahia te hōhō'a hina'arohia, e tāpūhia ei matau 'aore ra ei te'a 'ō tē hau i te pa'ari. Tō na tāpau mā'ute'ute e riro ia ei 'ū hiri. Ia puta ana'e te tā'ata i te nohu, e tūtu'īhia te rau'ere 'aito i raro noa iho i te vāhi puta nō te tūpohera'a i te tā'ero. Ei hāmanira'a rā'au Tahiti ia te 'āma'a rā'au 'āpi e te mā'a hotu, ei rā'au 'ōpi aore rā rā'au 'ōmaha tihota.

'āoa *Acrostichum aureum*,
fougère, Golden leather fern, IND

E tupu te 'āoa i te vāhi varivari e i tātahi ato'a, e raea a'e e 2 'aore ra e 3 mētera i te teitei. E pāpāhia te huero piri i te fāra'a o te rau'ere nō te rapa'au i te 'ō. 'Ārea te pape o te 'ūmoa rau'ere, e ravehia nō te fa'atupu ruperupe i te rouru. E 'āno'i i te miti pīha'a e 'ōtuhi te rā'au i roto i te puta (nohu).

'āpape, *Rhus taitensis*, arbre, IND

E tumu rā'au teie nō te fa'a ; e ravehia tō na rau'ere ei 'ū 'ere'ere.

'ape, *Alocasia macrorrhizos*,
plante, elephant ear taro, POL

Ia au i te pehe rahura'a ao (Henry, 2004 : 343-434), nō roto mai te tā'ata te rau 'ape i te fāra'a mai, te papa ua riro ei hī'ata e te pū'ohu uaua 'ōpū e te vaira'a tamarī'i ei rau'ere. E mea piri roa o na e te taro, ua rau te huru o te 'ape : te 'ape-ōa, te hāparu, te mā'ota, te uahea e te tahi atu e mea 'ōvirī : te puhi. Te hōhō'a o te rau'ere mai te māfatu te huru, e riro ei hōhō'a tīfaifai. E tunuhia te hī'ata e 24 hora i te maoro. E mā'ero tō na tāpau. E 'ui'ui e tunuhia te a'a ei po'e, i te tahi taime, 'āno'i'hia i te mā'a 'ānani. E fa'a'ite te 'ā'ai o Māui, e au-'ore-hia te 'ape ota ē te 'ōpū tā'ata (Henry, 2004 :445) ; e ravehia tō na rau'ere ei pū'ohu nō te fa'ano'ano'a i te tapa e 3 pō i te maoro ; e rave ato'a-hia te rau'ere ei fa'arī'i hapura'a pape nā te mau atua ('oia hō'i te to'o, Henry, 2004 :169) e te mau 'āiu fānau 'āpi huaiarī'i (Henry 2004 :192) ; e fa'a'īhia i te pape ei hī'o nō te 'ōro'a *marae* ē te mau tahu-tahu. E tano ato'a te rau'ere rārahi (1,5 mētera i te roa e 1 mētera i te rahi) ei fare 'āmarara e ei ato fare-rau-'ape nā te feiā tomo fē'i 'aore ra te feiā a'ua'u pu'a'a taetae vao. ♦